

ΑΑΡΟΝ ΤΖΕΪΜΣ

ΜΑ

ΛΑ

ΚΕΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: ASSHOLES, A THEORY

Από τις Εκδόσεις Doubleday, Νέα Υόρκη 2012

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Μαλάκες – Η μάστιγα του αιώνα**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Aaron James

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Σέβυ Σπυριδογιαννάκη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρυσούλα Τσιρούνη

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Γιώργος Παζάλος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά,

Ελένη Σταυροπούλου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Ι. Πέππας ΑΒΕΕ

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. ΟΕ.

© Aaron James, 2012

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2013

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2013

ISBN 978-618-01-0117-1

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομυχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΑΑΡΟΝ ΤΖΕΪΜΣ

ΜΑ-
ΛΑ-
ΚΕΣ

Η ΜΑΣΤΙΓΑ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

Μετάφραση: Σέβυ Σπυριδογιαννάκη

Στους γονείς μου

Αν ένα άτομο υιοθετήσει μια επιεική θεώρηση του ηθικού νόμου, μπορεί κάλλιστα να έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του και να είναι επηρμένος, γιατί κρίνει τον εαυτό του με κίβδηλα κριτήρια.

ΙΜΑΝΟΥΕΛ ΚΑΝΤ, *Lectures on Ethics*

Ο Αιμίλιος, αναλογιζόμενος τη θέση του στο ανθρωπινό είδος και βλέποντας τον εαυτό του τόσο ευτυχισμένα βολεμένο στους κόλπους του, θα μπει στον πειρασμό να... αποδώσει την ευτυχία του στη δική του αξία... Αυτό είναι το λάθος που πρέπει να φοβόμαστε πιο πολύ απ' όλα, γιατί είναι το πιο δύσκολο να καταστρέψουμε.

ΖΑΝ-ΖΑΚ ΡΟΥΣΟ, *Αιμίλιος*

Ξέρεις ποιος είμαι εγώ;

Κλασική ερώτηση μαλάκα

[1] ΜΙΑ ΘΕΩΡΙΑ

ΠΤο καλοκαίρι του 2010, ο Στάνλεϊ ΜακΚρίσταλ, στρατηγός του αμερικανικού στρατού και ανώτατος διοικητής στον πόλεμο στο Αφγανιστάν, φέρεται να ξεφτίλισε την αμερικανική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, αναγκάζοντας στην ουσία τον πρόεδρο Μπαράκ Ομπάμα να του ζητήσει να παραιτηθεί. Η επίδειξη ασέβειας ήταν εντυπωσιακή, αλλά πιο αποκαλυπτικές ήταν οι λεπτομέρειες σχετικά με το πώς ο ΜακΚρίσταλ χειριζόταν μικρότερα ζητήματα. Σύμφωνα με μια ιστορία, κάποτε ο ΜακΚρίσταλ πληροφορήθηκε από τον προσωπάρχη του ότι ήταν υποχρεωμένος να παρευρεθεί σε ένα δείπνο στο Παρίσι με ΝΑΤΟϊκούς συμμάχους – αν όχι για να ενισχύσει τη χαλαρή υποστήριξη του πολέμου, αλλά επειδή, όπως το έθεσε ο προσωπάρχης, «το δείπνο πάει πακέτο με τη θέση, κύριε». Ο ΜακΚρίσταλ ύψωσε το μεσαίο του δάχτυλο, αντιγυρίζοντας: «Αυτό πάει πακέτο με τη θέση;».¹

Από άποψη θράσους και περιφρόνησης, ο στρατηγός ΜακΚρίσταλ ωχριά σε σύγκριση με έναν άλλο στρατηγό, τον Ντάγκλας ΜακΆρθουρ. Στη διάρκεια του Πολέ-

1. Μάικλ Χέιστινγκς, “The Runaway General” (“Ο Φυγάς Στρατηγός”), *Rolling Stone*, 8-22 Ιουλίου 2010, www.rollingstone.com/politics/news/17390/119236.

μου της Κορέας, ο ΜακΆρθουρ ήταν νόμος από μόνος του, σε μεγάλα και μικρά ζητήματα. Καβγάδισε προκλητικά και δημοσίως με τον πρόεδρο Τρούμαν, τασσόμενος υπέρ ενός πυρηνικού πολέμου. Στην επακόλουθη αντιπαράθεσή τους στο Γουέικ Άιλαντ, ο ΜακΆρθουρ έφτασε στο σημείο να καταφθάσει πρώτος και στη συνέχεια να διατάξει το προεδρικό αεροπλάνο που πλησίαζε να παραμείνει σε τροχιά αναμονής για προσγείωση. Έτσι, όταν ο ανώτατος διοικητής του ΜακΆρθουρ έφτασε στον διάδρομο προσγείωσης, φάνηκε σαν να εκλιπαρούσε τον ΜακΆρθουρ.

Εξηγώντας γιατί έπειτα από αυτό απάλλαξε τον ΜακΆρθουρ από τα καθήκοντά του, ο Τρούμαν είπε: «Τον απέλυσα γιατί δε σεβόταν την εξουσία του προέδρου. Δεν τον απέλυσα επειδή ήταν ένα ανόητο κάθαρμα, παρόλο που ήταν, αλλά αυτό δεν αντιβαίνει στον νόμο για τους στρατηγούς».² Μάλλον ο Τρούμαν συγκρατήθηκε. Άνετα θα μπορούσε να έχει αποκαλέσει τον ΜακΆρθουρ μαλάκα.

Αυτό δε θα ήταν καμιά σπάνια μομφή: η Ιστορία και ο δημόσιος βίος βρίθουν από μαλάκες. Πέρα από φυγάδες στρατηγούς, θα μπορούσαμε να σκεφτούμε σύγχρονες προσωπικότητες όπως τον πρώην πρόεδρο της Ιταλίας Σίλβιο Μπερλουσκόνι, τον εκλιπόντα πρόεδρο της Βενεζουέλας Ούγο Τσάβες, ή τον Ιρανό πρόεδρο Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ. Θα μπορούσαμε να σκεφτούμε τον αλαζόνα κτηματομεσίτη-μεγιστάνα της ψυχαγωγίας

2. Μερλ Μίλερ, *Plain Speaking: An Oral Biography of Harry S. Truman* (Νέα Υόρκη: Μπέρκλεϊ, 1974)

Ντόναλντ Τραμπ, τον σκληρό κριτικό της ποπ μουσικής Σάιμον Κάουελ, ή τον ναρκισσιστή ηθοποιό Μελ Γκίμπσον.³ Συναντάς μαλάκες καθημερινά στις ειδήσεις, όπου οι παρουσιαστές επανειλημμένως διακόπτουν τους καλεσμένους τους, όπως επίσης και στις ραδιοφωνικές εκπομπές, όπου ο ραδιοφωνικός χρόνος δίνεται σε σχολιαστές που τρέφονται με το ψέμα και τα υβρεολόγια. Παρόλο που αυτό προφανώς εξευτελίζει τον δημόσιο διάλογο, που είναι τόσο ζωτικός για μια υγιή δημοκρατική κοινωνία, οι θερμοί σκολιαστές γίνονται πλούσιοι και διάσημοι, ενώ ταυτόχρονα φαίνεται να το καταδιασκεδάζουν κιόλας.

Όλα αυτά θέτουν ένα ευρύτερο φιλοσοφικό ερώτημα: Τι σημαίνει να είναι κανείς μαλάκας; Η απάντηση δεν είναι προφανής, παρά το γεγονός ότι συχνά αναγκαζόμαστε να έχουμε προσωπικά πάρε δώσε με ανθρώπους για τους οποίους δεν υπάρχει καλύτερος χαρακτηρισμός. Οι μαλάκες δε βρίσκονται μόνο στην Ιστορία και στα υψηλά δημόσια αξιώματα αλλά σχεδόν παντού – στη δουλειά, στην αγαπημένη μας λέσχη, ή στην αθλητική, σχολική, θρησκευτική ομάδα μας, ή στον φιλικό κύκλο και ακόμη, για τους πραγματικά άτυχους, στο σπίτι ή το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον. Όσο κι αν προσπαθούμε να τους αποφύγουμε, συχνά είμαστε αναγκασμένοι να διαχειριζόμαστε συναντήσεις που συνεπάγονται, για τους

3. Ο Ντέιβιντ Μπρουκς σχεδόν αποκαλεί τον Γκίμπσον μαλάκα στο “The Gospel of Mel Gibson”, *New York Times*, 15 Ιουλίου 2010, www.nytimes.com/2010/07/16/opinion/16brooks.html.

περισσότερους από εμάς, τεράστια δυσκολία και προσωπική πίεση. Ο μαλάκας δεν είναι απλώς ακόμη ένα εκνευριστικό άτομο αλλά ένα βαθιά ενοχλητικό άτομο – αρκετά ενοχλητικό ώστε να πυροδοτεί συναισθήματα ανημπόριας, φόβου ή θυμού. Και το χειρότερο είναι ότι μπορεί να μην καταλαβαίνουμε γιατί ακριβώς κάποιος να είναι τόσο ενοχλητικός. Μπορεί η μόνη μας βεβαιότητα να είναι ότι η λέξη «μαλάκας» είναι ένας κατά πώς πρέπει προσβλητικός χαρακτηρισμός για το συγκεκριμένο άτομο.

Παρόλο που οι περισσότεροι από εμάς μάλλον χρειαζόμαστε συμβουλές στο θέμα της διαχείρισης του μαλάκα, δεν μπορούμε να προχωρήσουμε χωρίς να απαντήσουμε στο αρχικό μας ερώτημα: Τι σημαίνει να είναι κανείς μαλάκας;⁴ Αν μη τι άλλο, μια καλή απάντηση –μια καλή θεωρία περί μαλάκα– θα ήταν διανοητικά ενδιαφέρουσα. Θα μας έδινε τις έννοιες για να σκεφτούμε επιτέλους ή να πούμε γιατί κάποιοι άνθρωποι μας ενοχλούν τόσο. Αυτό, με τη σειρά του, ιδανικά θα άνοιγε ένα παράθυρο σε βαθύτερες πτυχές της ηθικής και του κοινωνικού βίου. Θα βλέπαμε τι αποκαλύπτουν οι μαλάκες σχετικά

4. Ο Ρόμπερτ Σάτον, *The No Asshole Rule: Building a Civilized Workplace and Surviving One That Isn't*, 1η έκδοση (Νέα Υόρκη: Warner Business Books, 2007), συνιστά στους μανάτζερ να υιοθετούν πολιτική μηδενικής ανοχής σε μαλάκες στον εργασιακό χώρο, δίνοντας χρήσιμες συμβουλές για το πώς να αντιμετωπίζονται όταν πολύ απλά δε γίνεται να απολυθούν. Αρχικός μας στόχος είναι μια φιλοσοφική περιγραφή που θα στήριζε και θα συμπλήρωνε τις ήδη υπάρχουσες καλές συμβουλές.

με την ανθρώπινη κοινωνική κατάσταση και γιατί οι μαλάκες είναι παντού, σε κάθε κοινωνία. Ιδανικά, μια καλή θεωρία θα ήταν πρακτικά χρήσιμη. Το να κατανοήσουμε τον μαλάκα, τον οποίο είμαστε αναγκασμένοι να τρώμε στη μάπα, θα μπορούσε να μας βοηθήσει να σκεφτούμε εποικοδομητικά πώς να τον χειριστούμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Θα μπορούσαμε να αποκτήσουμε μια καλύτερη αίσθηση σχετικά με το πότε είναι προτιμότερο να αντιστεκόμαστε σ' έναν μαλάκα και πότε να τον αγνοούμε – μια καλύτερη αίσθηση σχετικά με το τι αξίζει να προσπαθήσουμε και τι όχι.

Σύμφωνα με τη θεωρία μας, την οποία θα παρουσιάσουμε σε λίγο, ο μαλάκας διαθέτει ένα έντονο χαρακτηριστικό γνώρισμα ηθικότητας το οποίο οι φιλόσοφοι έχουν προσπαθήσει να κατανοήσουν από την εποχή του Ζαν-Ζακ Ρουσό μέχρι σήμερα.⁵ Ο μαλάκας αρνείται να ακούσει τις εύλογες διαμαρτυρίες μας, θέτοντας με αυτόν τον τρόπο υπό αμφισβήτηση την ιδέα ότι είμαστε όλοι ηθικά ίσοι. Έτσι εξηγείται γιατί ο μαλάκας είναι τόσο ενοχλητικός, επειδή φανερώνει την τεράστια σημασία που δίνουμε στην αναγνώριση σε απρόσμενους τομείς της ζωής μας. Σε επόμενα κεφάλαια, θα δούμε ότι μια πιο ξεκάθαρη κατανόηση αυτού βοηθάει στη

5. Ο ήρωάς μας ο Ρουσό δυστυχώς ήταν κι αυτός αρκετά μαλάκας, ή ίσως κάτι χειρότερο. Κάποια στιγμή συνειδητοποίησε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά στο γεγονός ότι έκανε διαρκώς παιδιά με την Τερέζ Λαβασέρ, οπότε και τα έστειλε με συνοπτικές διαδικασίες σε ορφανοτροφείο. Βλ. *The Confessions of Jean-Jacques Rousseau*, μτφ. Τζ. Μ. Κοέν (Λονδίνο, Penguin, 1953).

διαχείριση του μαλάκα. Το κλειδί είναι να κατανοήσουμε γιατί μπαίνουμε τόσο εύκολα στον πειρασμό να παλέψουμε με τους όρους του μαλάκα: δίνουμε πάλη για ηθική αναγνώριση στα μάτια του. Θα εξερευνήσουμε επίσης ευρύτερα, πιο βασικά ερωτήματα σχετικά με τον ανθρώπινο κοινωνικό βίο. Γιατί οι μαλάκες είναι κυρίως άντρες; Μπορούμε ορθώς να επιρρίψουμε ευθύνη στους μαλάκες; Γιατί κάποιες κοινωνίες παράγουν περισσότερους μαλάκες από άλλες; Είναι κάποια είδη καπιταλισμού ιδιαίτερα επιρρεπή στη «μαλακαπαραγωγή» και συνεπώς στην κοινωνική παρακμή; Και, τέλος, μπορούμε να συμφιλιωθούμε στην τελική όχι μόνο με τον εκάστοτε μαλάκα αλλά και με μια κοινωνική κατάσταση όπου ευημερούν οι μαλάκες;

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΜΑΛΑΚΑΣ;

Η θεωρία μας είναι πολύ απλά η εξής: ένα άτομο θεωρείται *μαλάκας* όταν, και μόνο όταν, επιτρέπει συστηματικά στον εαυτό του να απολαμβάνει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα σε διαπροσωπικές σχέσεις ορμώμενος από μια παγιωμένη αίσθηση δικαιοδοσίας, η οποία τον ανοσοποιεί έναντι των διαμαρτυριών των άλλων. (Επειδή οι μαλάκες είναι ως επί το πλείστον άντρες, χρησιμοποιούμε σκόπιμα την αρσενική αντωνυμία. Θα δούμε ότι και οι γυναίκες μπορούν να είναι μαλάκες. Προς το παρόν, σκεφτείτε την Αν Κόλτερ. Εξετάζουμε το ζήτημα του φύλου λεπτομερώς στο Κεφάλαιο 4.) Ως εκ τούτου, η θεω-

ρία μας έχει τρία κύρια σημεία. Στις διαπροσωπικές ή συλλογικές σχέσεις⁶, ο μαλάκας:

- (1) επιτρέπει στον εαυτό του ιδιαίτερα πλεονεκτήματα και το κάνει συστηματικά·
- (2) αυτό το κάνει ορμώμενος από μια παγιωμένη αίσθηση δικαιοδοσίας·
και
- (3) αυτή η αίσθηση δικαιοδοσίας τον καθιστά απρόσβλητο έναντι των διαμαρτυριών των άλλων.

Έτσι, για παράδειγμα, ο μαλάκας είναι αυτός που συστηματικά παίρνει τη σειρά των άλλων στην ουρά. Ή αυτός που συνηθίζει να διακόπτει σε μια συζήτηση. Ή αυτός που κάνει σφήνες οδηγώντας. Ή αυτός που διαρκώς τονίζει τα λάθη του άλλου. Ή αυτός που είναι εξαιρετικά ευαίσθητος με τυχόν προσβολές που πέφτουν στην αντίληψή του αλλά τις δικές του χοντροάδες προς τους άλλους δεν τις βλέπει. Ένα αναίσθητο άτομο –ένας σκέτος «κόπανος»– ενδέχεται να επιτρέπει στον εαυτό του

6. Με τον όρο «διαπροσωπικές» σχέσεις εννοούμε συλλογικές σχέσεις με λίγο πολύ κοινωνικά καθορισμένη δομή, σε αντίθεση, ας πούμε, με άτομα που δρουν σε συνθήκες αναρχίας, όπως στην περίφημη φυσική κατάσταση του Τόμας Χομπς. Αν κάποιος είναι μαλάκας στη φυσική κατάσταση, αυτό ο Χομπς θα το θεωρούσε πλήρως δικαιολογημένη αυτοάμυνα. Αντίθετα, σε συνθήκες κοινωνίας, οι μαλάκες μοιάζουν με τον περίφημο Μωρό του Χομπς, ο οποίος προσχωρεί στο κοινωνικό συμβόλαιο αλλά μετά παραβιάζει ή εξαπατά τον νόμο.

να απολαμβάνει κατ' αυτόν τον τρόπο «ιδιαίτερα πλεονεκτήματα» σε τέτοιες διαπροσωπικές σχέσεις. Αυτό που διαφοροποιεί τον μαλάκα είναι ο *τρόπος* που ενεργεί, οι λόγοι που τον κάνουν να ενεργεί με καταχρηστικό και αλαζονικό τρόπο. Ο μαλάκας ενεργεί βάσει μιας πάγιας αίσθησης ότι *είναι* ξεχωριστός, ότι οι συνήθεις κανόνες συμπεριφοράς δεν ισχύουν γι' αυτόν. Μπορεί να μην εκμεταλλεύεται εσκεμμένα τις διαπροσωπικές σχέσεις αλλά απλώς επιμένει να αγνοεί τις φυσιολογικές προσδοκίες. Επειδή ο μαλάκας διαχωρίζει τον εαυτό του από τους άλλους, νιώθει εντελώς άνετα να περιφρονεί καθιερωμένες κοινωνικές συμβάσεις, σχεδόν ως τρόπο ζωής. Και το πιο σημαντικό, ζει κατ' αυτόν τον τρόπο λίγο ως πολύ ανοιχτά. Παραμένει ασυγκίνητος όταν ο κόσμος στραβοκοιτάζει αγανακτισμένος ή διαμαρτύρεται. Έχει ανοσία έναντι όλων όσοι λένε ξεκάθαρα τη γνώμη τους, έχοντας την απόλυτη σιγουριά ότι δεν έχει ανάγκη να απαντάει σε ερωτήσεις για το κατά πόσο τα πλεονεκτήματα που επιτρέπει στον εαυτό του είναι αποδεκτά και δίκαια. Για την ακρίβεια, συχνά ο *ίδιος* αγανακτεί όταν εγείρονται ερωτήματα αναφορικά με τη συμπεριφορά του. Αυτό, σύμφωνα με τη δική του οπτική, μπορεί να είναι ένδειξη ότι δεν παίρνει τον σεβασμό που αξίζει.

Παρόλο που η θεωρία μας αποτελεί έναν ορισμό του όρου «μαλάκας», θα πρέπει να τονίσουμε ότι δεν αποτελεί απαραίτητα ορισμό λεξικού. Δεν αποτελεί απαραίτητα ισχυρισμό για το πώς η λέξη «μαλάκας» συνηθίζεται να χρησιμοποιείται σε κάποια γλωσσική ομάδα (π.χ. στους ομιλούντες την αγγλική). Η λέξη συχνά χρησιμο-

ποιείται ελεύθερα και ποικιλοτρόπως, και δεν υπονοούμε ότι όλοι όσοι μιλάνε επαρκώς την αγγλική γλώσσα θα πρέπει να συμφωνήσουν με την πρότασή μας για τη σημασία της. Δε λέμε καν ότι η πλειονότητα όσων μιλάνε την αγγλική θα πρέπει να συμφωνήσουν, κατά τρόπο που θα μπορούσε να επιβεβαιωθεί ή υπονομευτεί από δημοσκοπήσεις ή ψυχολογικά πειράματα. Αντ' αυτού, η προσέγγισή μας είναι αυτή που προτείνει ο Σωκράτης στον Πώλο, στον *Γοργία* του Πλάτωνα, όταν εξηγεί γιατί η μεταξύ τους φιλονικία δεν εξαρτάται από δημοσκοπήσεις (αυτό που αποκαλούν «η συνάθροιση»).

ΠΩΛΟΣ

Αλλά δε θεωρείς, Σωκράτη, ότι έχεις αντικρουστεί επαρκώς, όταν λες αυτό που κανένας άνθρωπος δε δέχεται; Πρώτα τη συνάθροιση.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Μη μου ζητάς να καταμετρήσω τις ψήφους της συνάθροισης. [...] Θα προσκομίσω μόνο έναν μάρτυρα για την αλήθεια των λόγων μου, και είναι το άτομο με το οποίο φιλονικώ: την ψήφο του ξέρω πώς να την πάρω: αλλά με τους πολλούς δεν έχω καμία δουλειά, και δεν τους απευθύνω καν τον λόγο. Μπορώ λοιπόν να ρωτήσω αν θα απαντήσεις με τη σειρά σου και αν θα δοκιμάσεις την αλήθεια των λόγων σου;

Ο ορισμός μας, με άλλα λόγια, είναι μια *εποικοδομητική πρόταση*. Επιχειρεί να διατυπώσει αυτό που εννοού-

με συνήθως όταν κάνουμε λόγο για μαλάκες αλλά τελικά στέκει ή καταρρίπτεται ανάλογα με το κατά πόσο συλλαμβάνει τη σημασία που έχουν για εμάς οι μαλάκες – όπου το «εμείς» είναι, κατ' αρχάς, εσείς κι εγώ. Προτείνω τον ορισμό σε συνάρτηση με τη σημασία που οι μαλάκες έχουν για εμάς. Εσείς αποφασίζετε αν συμφωνείτε.⁷

Ο ΓΡΙΦΟΣ

Προτού εξετάσουμε τις λεπτομέρειες της θεωρίας μας, πρώτα θα ακολουθήσουμε τη φιλοσοφική πρακτική και θα ρωτήσουμε τι είδους θεωρία ψάχνουμε. Στη συνέχεια μπορούμε να «δοκιμάσουμε» μια δεδομένη θεωρία –συμπεριλαμβανομένης αυτής που μόλις αναφέρθηκε– εξετάζοντας αν εξηγεί αυτό που επιχειρούμε να εξηγήσουμε. Αυτό μας δίνει ένα ψήγμα ελέγχου σε ένα χαοτικό εγχείρημα.

Ξεκινάμε με έναν γρίφο. Παρόλο που κάποιοι μαλάκες κάνουν τεράστια ζημιά στη ζωή των άλλων, πολλοί μαλάκες δεν είναι κακοί κατ' αυτόν τον τρόπο: το τίμημα που επιβάλλουν στους άλλους μπορεί να είναι μέτριο ή μικρό. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν εμφανώς να είναι ηθικά επιλήψιμοι. Πώς γίνεται αυτό; Γιατί να μας ενο-

7. Το σημείο μετακυλιέται σε άλλες προτάσεις στην ηθική θεωρία. Η «πειραματική φιλοσοφία» δεν είναι σε θέση να τις θεμελιώσει ή να τις αντικρούσει, τουλάχιστον όχι χωρίς περαιτέρω, κατάλληλα αμφιλεγόμενες υποθέσεις για το τι επιχειρεί να κάνει μια συγκεκριμένη πρόταση.

χλεί βαθύτατα ένα άτομο που δεν παίζει καν ουσιαστικό ρόλο στη ζωή μας;

Με άλλα λόγια, μπορούμε να θέσουμε τον γρίφο ως εξής: Υπάρχουν τουλάχιστον τρία πράγματα που θα πρέπει να θέλουμε από μια καλή θεωρία για μαλάκες, αλλά δεν είναι αμέσως εμφανές πώς μπορούν και τα τρία να αληθεύουν.

Το πρώτο είναι ξεκάθαρο: ψάχνουμε ένα σταθερό χαρακτηριστικό, ή τύπο ανθρώπου – ένα *κουσούρι* περισσότερο κι όχι τόσο μια συγκεκριμένη πράξη, ένα απλό πταίσμα στη συμπεριφορά, ή μια σύντομη φάση στη ζωή. Μία και μοναδική θαρραλέα ή μεγαλόψυχη πράξη δεν κάνει κάποιον θαρραλέο ή μεγαλόψυχο. Ούτε μια περιστασιακή ανυπόμονη ή εγωκεντρική ή βλακώδης πράξη κάνει κάποιον ανυπόμονο ή εγωκεντρικό ή βλάκα. Κατά τον ίδιο τρόπο, κάποιος μπορεί να *φέρεται σαν μαλάκας* – σε μια συγκεκριμένη κατάσταση ή στη διάρκεια μιας συγκεκριμένης μέρας ή εβδομάδας – χωρίς να *είναι* πραγματικά μαλάκας.⁸ Όταν η μαλακισμένη συμπεριφορά δεν αντικατοπτρίζει το είδος του ανθρώπου που είναι κάποιος γενικά, σταθερά, στη ζωή του, είναι προτιμότερο να χαρακτηρίζεται *τρόμπας, παπάρας, μαλακοπίτουρας*, ή απλώς *βλάκας*. Αυτό που θέλουμε να καταλάβουμε, σε πρώτη φάση, είναι το είδος ανθρώπου για

8. Αυτό ισχύει πιθανώς για τον ΜακΚρίσταλ, ο οποίος όχι μόνο απολογήθηκε για τα περιφρονητικά σχόλια που αναφέρθηκαν νωρίτερα αλλά έχει και μακρά ιστορία αφοσιωμένης προσφοράς στον δημόσιο βίο.

τον οποίο οι μαλακισμένες πράξεις είναι *ίδιον* του χαρακτήρα του, και μάλιστα αποτελούν ρουτίνα γι' αυτόν, γιατί *όντως* αντικατοπτρίζουν σε γενικές γραμμές τον τύπο ανθρώπου που είναι σε σταθερή βάση. Συγκεκριμένα, ο στόχος μας είναι ο *μέσος κλασικός μαλάκας*. Αρχικά δεν ψάχνουμε ούτε τον «βασιλικό μαλάκα», ο οποίος διακρίνεται ακόμη και ανάμεσα σε μαλάκες, ούτε τον «οριακά μαλάκα», του οποίου το στάτους ως μαλάκα δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο. Θέλουμε να εντοπίσουμε τον μέσο μαλάκα ανάμεσα σε αυτά τα δύο άκρα: τον απλό, καθημερινό μαλάκα.

Αυτό σημαίνει επίσης ότι δεν πρέπει να σκεφτούμε κατ' αρχάς ακραίες περιπτώσεις όπως ο Χίτλερ, ο Στάλιν ή ο Μουσολίνι. Δεν υπάρχουν αρκετοί σκληροί χαρακτηρισμοί γι' αυτές τις προσωπικότητες, και είναι μια χαρά να προσθέσουμε και το «μαλάκας» στη λίστα. Ωστόσο θα ήταν βαθιά προσβλητικό να αποκαλέσουμε τον Χίτλερ ή τον Στάλιν *μόνο* μαλάκες: υπάρχουν πολύ πιο σημαντικοί τρόποι να τους περιγράψουμε από ηθικής απόψεως. Τουλάχιστον αρχικά, ο *απλός* μαλάκας είναι μια λιγότερο περιήλοχη περίπτωση ελέγχου.

Θα πρέπει να πούμε ότι δεν έχουμε καμία πρόθεση να αποκλείσουμε πρόωρα τη δυνατότητα η συζήτηση για μαλάκες να μην αφορά στην πραγματικότητα κάποιο σταθερό γνώρισμα του χαρακτήρα αλλά να είναι απλώς μια μορφή βρισιάς.⁹ Αναμφίβολα βρίζουμε ανθρώπους και

9. Ο Χάρι Τζ. Φράνκφουρτ, στο *On Bullshit* [Περί Μαλακίας] (Πρίνστον, Νιου Τζέρσι: Princeton University Press, 2005), δει-

χρησιμοποιούμε αυτή τη λέξη, όπως όταν κάποιος λέει: «Είσαι μεγάλος μαλάκας!». Πολλοί πιο ξεκάθαρα περιγραφικοί όροι («κότα» ή «τραμπούκος», για παράδειγμα) δεν έχουν την ίδια ιδιαίτερη εκφραστική δύναμη. Ο όρος «μαλάκας», όμως, μπορεί να είναι περιγραφικός αλλά και να απομονώσει ένα υπαρκτό γνώρισμα στο άτομο. Δε θα ήταν ασυνάρτητο να πούμε για κάποιον, χωρίς αποδοκιμασία: «Είναι φίλος μου, και μου φέρεται μια χαρά προσωπικά, αλλά πρέπει να παραδεχτώ ότι είναι μαλάκας». Κάποιος μπορεί να αναρωτηθεί γιατί αυτός που λέει κάτι τέτοιο μένει φίλος με έναν μαλάκα, αλλά η δήλωση μπορεί να είναι *αλήθεια* και γνωστή σε όλους: ο περί ου ο λόγος είναι, πράγματι, μαλάκας.¹⁰

χνει με εύσημο τρόπο πώς ο όρος “bullshit” [μαλακίες] έχει πλούσιο περιγραφικό περιεχόμενο, ακόμη κι αν αρχικά εμφανίζεται ως καταχρηστικός όρος. Το ίδιο ισχύει και για το “chickenshit” και το “horseshit”, τα οποία διαφέρουν μεταξύ τους και από το “bullshit” στην περιγραφική έννοια. Η έρευνά μας βρίσκεται μέσα σε αυτό το ιδιαίτερο πλαίσιο αναζήτησης. Ελπίζουμε η θεωρία μας να παροτρύνει τον αναγνώστη να σκεφτεί: «Ε, έχω συναντήσει έναν τέτοιο τύπο», και με αυτόν τον τρόπο να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία ότι υπάρχει τουλάχιστον ένας μαλάκας και πιθανώς και περισσότεροι. Έτσι κάποιος θα μπορούσε να δεχτεί την ύπαρξη του είδους του μαλάκα ακόμη κι αν διαφωνεί με τις λεπτομέρειες της θεωρίας.

10. Κάποιος μου ανέφερε (χονδρικά) την εν λόγω φράση αυθόρμητα πάνω στην κουβέντα. Δεν αποτελεί καθοριστικό στοιχείο ότι είναι *αλήθεια* ή *λάθος* το να πεις ότι κάποιος είναι μαλάκας, και όχι απλώς ένας τρόπος να εκφράσεις συνασθήματα αποδοκιμασίας (όπως το γιουχάισμα της αντίπαλης ομάδας ή η χρήση βωμολογιών όπως «σκατοκέφαλος» ή «αρχίδι», που φέρνουν στο μυαλό

Τα δύο επόμενα πράγματα που θα πρέπει να εξηγούν μια θεωρία για τους μαλάκες συνδέονται και πρέπει να αντιμετωπιστούν με μεγαλύτερη προσοχή. Το δεύτερο πράγμα που πρέπει να εξηγηθεί είναι ότι οι περισσότεροι μαλάκες δεν είναι ηθικά απαράδεκτοι, σε αντίθεση, ας πούμε, μ' έναν δολοφόνο, βιαστή ή τύραννο. Οι περισσότεροι μαλάκες δεν είναι τόσο κακοί. Ένα λήμμα στο Urban Dictionary αναφέρει ότι «[ο μαλάκας είναι] το χει-

μα διόλου κολακευτική περιγραφική εικόνα χωρίς να αξιώνουν ότι είναι αλήθεια, κυριολεκτώντας). Περαιτέρω στοιχείο θα ήταν μια υποθετική πρόταση όπως «Αν ένας μαλάκας μπει μπροστά σου και σου κόψει τον δρόμο, τότε έχεις κάθε λόγο να βαρέσεις την κόρνα». Εδώ ο όρος «μαλάκας» δεν αντικατοπτρίζει ξεκάθαρα ούτε επιδοκιμασία ούτε αποδοκιμασία. Ακόμη καλύτερο στοιχείο είναι μια πρόταση που εκφράζει πλήρη υποστήριξη, όπως «Ναι, είμαι μαλάκας, και περήφανος γι' αυτό», που θα μπορούσε να ειπωθεί με κάθε ειλικρίνεια από έναν υπέρτατο μαλάκα ο οποίος λοιδορεί τους υπηκόους του με αυτή τη διακήρυξη. Βλ. τον τίτλο του *The Onion*, “Asshole Admits to Being Asshole in Supreme Asshole Move”, 19 Μαΐου 2004, www.theonion.com/articles/asshole-admits-to-being-asshole-in-supreme-asshole,1172/. Μπορούμε να προσθέσουμε ότι το να θεωρούμε ότι ο λόγος περί μαλακίας στοχεύει στο να δηλώνει αλήθειες δε σημαίνει ότι δεν τον χρησιμοποιούμε και ως βρισιά και έκφραση αποδοκιμασίας, όπως στη φράση «Θεέ μου, τι μαλάκας!» ή «Αυτός ο τύπος είναι τόσο μαλάκας!». Όταν ένας ομιλητής αποκαλεί κάποιον μαλάκα, αυτό μπορεί να θεωρηθεί πως υποδηλώνει πραγματιστικά ότι τον αποδοκιμάζει. Γι' αυτή την άποψη ηθικής κρίσης, βλ. David Copp, “Realist-Expressivism: A Neglected Option for Moral Realism”, *Social Philosophy and Policy* 18, no. 2 (2001): 1-43· και Stephen Finlay, “Value and Implicature”, *Philosophers' Imprint* 5, no. 4 (Ιούλιος 2005): 1-20, <http://hdl.handle.net/2027/spo.3521354.0005.004>.

ρότερο είδος ανθρώπου... Αν είσαι μαλάκας, είσαι αηδιαστικός, βδελυρός, αχρείος, ακαλαίσθητος, φρενιασμένος, πολεμοχαρής, αγοραφοβικός, και πολλά άλλα... [Οι μαλάκες] είναι αποβράσματα. Υπερβαίνουν κάθε μορφή ανηθικότητας».¹¹ Αυτό είναι υπερβολικό και δε βοηθάει. Μπορεί να συμφωνούμε ότι το χειρότερο είδος ανθρώπων μπορεί να είναι και μαλάκες, αλλά δε βοηθάει να σκεφτόμαστε πρώτα τους ανθρώπους στον πάτο του βαρελιού –τους Χίτλερ, τους Στάλιν, ή τους Μουσολίνι–, καθότι η διαφθορά τους είναι περίτρανα επιβεβαιωμένη. Όπως ειπώθηκε νωρίτερα, ο απλός μαλάκας είναι πιο ξεκάθαρος στόχος έρευνας και, σε κάθε περίπτωση, συνήθως δε συγκαταλέγεται στα αποβράσματα. Έχουμε κάθε λόγο να απομακρύνουμε έναν δολοφόνο ή έναν βιαστή ή έναν τύραννο από την κοινωνία διά της βίας, με χειροπέδες και με το όπλο στον κρόταφο· το υλικό κόστος που τέτοια άτομα επιφέρουν στους άλλους είναι τεράστιο και συχνά ανεπανόρθωτο. Αλλά το υλικό κόστος που επιφέρουν πολλοί μαλάκες σε άλλους –μεγαλύτερη αναμονή στις ουρές, ένα κακεντρεχές σχόλιο, ένα κατεστραμμένο απόγευμα– συγκριτικά είναι συνήθως μέτριου μεγέθους ή πολύ μικρό. Θα ήταν αδικαιολόγητο να τους απομακρύνουμε με τη βία από την κοινωνία. Γεγονός που εξηγεί, βέβαια, γιατί είμαστε συχνά αναγκασμένοι να ερχόμαστε σε επαφή μαζί τους, γιατί φαίνεται να είναι παντού.

Και παρ' όλα αυτά –και αυτό είναι το τρίτο πράγμα

11. Eric Melech, www.urbandictionary.com/define.php?term=asshole.

Είναι η εθνική μας βωμολοχία, αλλά έχουμε αναρωτηθεί ποτέ αν ξέρουμε τι πραγματικά σημαίνει μαλάκας;

Η απάντηση δεν είναι τόσο απλή, κι ας βρισκόμαστε συχνά αντιμετώπι με ανθρώπους που ανταποκρίνονται σ' αυτήν ακριβώς την περιγραφή. Εδώ που τα λέμε, όσο κι αν προσπαθεί κανείς να τους αποφύγει, οι μαλάκες βρίσκονται παντού – στον δρόμο, στο γραφείο, στη δημόσια ζωή, καμιά φορά και στο σπίτι μας. Για να τους χειριστεί κάποιος απαιτείται τεράστια προσπάθεια, και το κόστος είναι συνήθως βαρύ, κυρίως διότι είναι πολύ δύσκολο να καταλάβουμε πώς είναι δυνατόν ένας άνθρωπος να συμπεριφέρεται με τέτοιο τρόπο. Επομένως, για να αντιμετωπίσει κάποιος έναν μαλάκα χρειάζεται να τον καταλάβει πρώτα.

Αυτή τη στρατηγική προτείνει το συγκεκριμένο βιβλίο, ακολουθώντας τα ίχνη του Μακιαβέλι. Μας προσφέρει, επιτέλους, τους κώδικες για να καταλάβουμε πώς και γιατί μας δίνουν τόσο πολύ στα νεύρα οι μαλάκες και εξηγεί γιατί αυτοί οι τύποι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρωπότητας, ειδικά στη σύγχρονη εποχή ακμής του ναρκισσισμού, του ατομικισμού και του αχαλίωτου καπιταλισμού.

**Η μελέτη του Άαρν Τζέιμς μάς υπενθυμίζει τι αξίζει
και τι χρειάζεται να υπερασπιστούμε απέναντι στους μαλάκες
και, εκτός από ένα απολαυστικό ανάγνωσμα,
αποτελεί ένα υπαρκτικά πολύτιμο και αναγκαίο εγχειρίδιο,
ειδικά στην εποχή της παγκόσμιας κρίσης.**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550

www.psychogios.gr • e-mail: info@psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 12481

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ΄ Ε Π Α Φ Η